

31. évf. 1984. augusztus

Tudományos és Műszaki Tájékoztatás

A TÖBBNYELVŰ INTEGRÁLT TEZAUROSZOK MEGVALÓSÍTÁSÁNAK KILÁTÁSAI A TÁRSADALOMTUDOMÁNYOKBAN

Sebestyén György

Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára

A többnyelvű társadalomtudományi tezauszok létrehozásának gondolata nem új; fontosságát az 1977-ben Moszkvában tartott ECSSID (European Cooperation in Social Science Information and Documentation) konferencián is hangsúlyozták [1]. A kérdés szorosan összefügg az Unesco-nak és az ISO/TC 46-os munkabizottságának ama törekvéseivel, hogy a többnyelvű tezauszok szerkesztési elveit és gyakorlatát nemzetközileg összehangolják, illetve szabványosítsák [2].

1980-ban jelentős esemény történt: az Unesco Társadalomtudományi Nemzetközi Fejlesztési Osztálya Párizsban nemzetközi konferenciát hívott össze, amelynek témája a társadalomtudományi tezauszok nemzetközi integrációja volt [3]. A konferencia főbb javaslati az alábbi kérdésekre vonatkoztak:

- a nemzetközi társadalomtudományi tezauszok integrációját elősegítő szabványok;
- a már létező társadalomtudományi tezauszok bibliográfiájának elkészítése;
- fordítónyelvek kidolgozása a tezauszok kompatibilitásának biztosítására;
- olyan tezauszmodell kidolgozása, amelyet bármely ország vagy szervezet könnyen adaptálhat, ha nem kíván saját tezauszt készíteni.

A konferencia ajánlásai nyomán az INFOTERM elkészítette az egy- és többnyelvű társadalomtudományi tezauszok bibliográfiáját [4], majd az Aslib könyvtár az Unesco-val együttműködve a bibliográfia bővített változatát dolgozta ki [5]. 1981-től a többnyelvű társadalomtudományi tezauszok integrációjának problémáiról az *International Classification* c. szakfolyóiratban tanulmányorozat jelent meg.

I. Aithison, a nemzetközi elismerést kiváltott Unesco tezausz [6] készítője szerint a tezauszok integrációját a társadalomtudományokban uralkodó, egyre növekvő terminológiai zűrzavar indokolja; ez a zűrzavar gátolja mind a hatékony tudományos kommunikációt, mind pedig az eredményes információfeldolgozást és -keresést.

Aithison a többnyelvű integrált társadalomtudományi tezausz (a továbbiakban: TITT) lényegét így fogalmazza meg:

„Olyan információkereső nyelv, amely az integrált tezausz funkcióinak megfelelően négy alapvető tulajdonsággal rendelkezik: minden társadalomtudományi szakterületre kiterjed, ugyanakkor rendkívül specifikus; összhangban van a tezausz-szabványokkal; szisztematikus és alfabetikus részekből áll; többnyelvű változatai vannak” [7].

Foglalkoznak a TITT-tel a Manchesteri Egyetemen is. Az Unesco anyagi támogatásával összehasonlítják és elemzik a társadalomtudományi tezauszokat, javaslatokat dolgoznak ki a tezauszok kompatibilitására, egyetemes osztályozási rendszert keresnek az integrált tezausz fogalmainak csoportosításához [8], és társadalomtudományi deskriptorbank [9] létrehozását tervezik.

A TITT kidolgozását előkészítő vizsgálatokból és a jelenleg ismert jelentősebb törekvésekből mindenekelőtt azt a tanulságot vonhatjuk le, hogy a nemzetközi érdeklődés és kutatómunka ellenére *ez ideig számottevő gyakorlati eredmény nem született*; mind a nemzetközi szervezetekben folyó tevékenység, mind pedig a nemzetközi szakajtóban publikált tanulmányok elsősorban elméleti jellegűek és túlnyomórészt csak a tervezésre

vonatkoznak. Joggal tehető fel tehát a kérdés: *vajon a TITT egyetemes és nemzetközi rendszerének tervezett elkészítése valóban életképes vállalkozás-e?* Az alábbiakban erre a kérdésre keresem a választ.

A társadalomtudományi információ jellemzői

A társadalomtudományi információról nagyon sok tanulmányt és könyvet írtak [10]. Érdemes összefoglalni a legjelentősebb tanulságokat, hiszen a TITT gyakorlati megvalósításának problémái nem tárgyalhatók anélkül, hogy ne tisztáznánk a létrehozandó rendszer működését meghatározó körülményeket.

A Bath University INFROSS és DISSIS jelentései szerint [11] a társadalomtudományokra jellemző, hogy a szakterületek között nagyon gyakoriak az interdiszciplináris összefüggések, sok, viszonylag új és pontatlanul meghatározott kutatási terület van; részben ebből következik, hogy a társadalomtudományi szakterületek struktúrája és terminológiája gyakran kialakulatlan, illetve helyenként eltérő és gyorsan változó. Szinte kivétel nélkül valamennyi társadalomtudományi szakterületen nagyon fontos a fogalmak szerepe. Ezt hangsúlyozták az Unesco szakértői is, amikor az UNISIST-nek a társadalomtudományokra történő kiterjesztését vizsgálták [12]. A fogalmak jelölésében és értelmezésében mind nemzeti, mind pedig nemzetközi szinten általános a bizonytalanság. Tömören azt mondhatjuk, hogy ugyanazt a fogalmat több különböző szakkifejezés jelölheti és fordítva: ugyanannak a szakkifejezésnek nagyon sokféle jelentése lehet. E jelenség felszámolása érdekében dolgozta ki *F. W. Riggs* az INTERCONCEPT rendszertervezet alapját képező paradigmaelméletét [13].

A fenti jelenséget igazolták *Hoffer* vizsgálatai is, aki az Egyesült Államokban négy olyan társadalompolitikai intézmény adattárának terminológiáját elemezte, melyek teljes mértékben azonos területre vonatkoztak. 60 év dokumentumait tekintette át, és bennük összesen 683 alapvető szakkifejezést talált. Közöttük csak 83 kifejezést használt egyenél több szervezet, míg a többi 600 kifejezést a négy intézmény közül mindig csak egyetlen egy használta [14]. A *Hoffer* jelentés mottója lehetne az, amit az angol küldött mondott az 1970-es ECSSID konferencián: „A társadalomtudományi kutatások egyik fő akadály a terminológia, magán az angol nyelven belül is” [15]. E megállapítás érvényes más nyelvekre is. A nehézségek abból adódnak, hogy a társadalomtudományi publikációk szövegében a természetes nyelv gazdagsága, bonyolultsága, árnyaltsága és redundanciája jobban érvényesül, mint a természettudományos szakirodalomban. Ezért gyakoribb, hogy ugyanazt az információt különféle képpen fogalmazzák meg, és ugyanazt a megfogalmazást különféle képpen értelmezik.

A társadalomtudományi információ fogalmi-terminológiai problémáit hivatott feloldani a TITT is. Melyek azok az előnyök, amelyeket a teaurusz a természetes nyelvvel szemben nyújt, és hogyan lehet ezeket hasznosítani a társadalomtudományi információ területén?

Természetes nyelv – teaurusz

A teaurusz-szerkesztés egyik legfontosabb művelete a terminológiai rendezés: a szakkifejezések szemantikai egységesítése. Ahol lehet, a teauruszok a szaknyelvek kifejezésanyagára épülnek, így a természetes nyelvvel is megtartják kapcsolatukat, *elemi egységnek azonban nem a szavakat, hanem a fogalmakat, ill. az ezeknek megfelelő nyelvi kifejezésformákat tekintik*, függetlenül attól, hogy ezek egyszerű vagy összetett szavak, vagy pedig kifejezések. Ami a lényeges, az a fogalom és kifejezésforma kölcsönösen egyértelmű megfeleltetése [16]. *C. Kim* az ASIS égisze alatt készített átfogó tanulmányában szintén hangsúlyozza: „A teaurusz funkciója jóval több, mint hogy pusztán a szavak visszakeresését biztosítsa. Fogalmakat képviselő szavakat kell visszakeresni. A szavak pusztán visszakeresése önmagában véve nem egyéb, mint adminisztrációs rutinmunka. A fogalmakat kifejező szavak visszakeresése azonban új dimenziót képvisel a problémák megoldásában” [17]. Ezzel az „új dimenzióval” függ össze *D. J. Foskett* szerint is a teaurusz legfontosabb funkciója. Szerinte a teauruszok elterjedésének oka éppen a fogalmakon alapuló szókeresés, amelynek jelentősége a deskriptorválasztás gépesítésekor nőtt meg. A gépi rendszerek ugyanis nem rendelkeznek az emberi agy rendkívül finom árnyalatokat is megkülönböztetni képes intelligenciájával. „A megoldás az volt, hogy a gépet olyan memóriával látták el, amelyben – mint egyfajta „tölcsérbe” – a szinonimákat és a metaforákat betáplálhatták, és a memória kimenetén megjelentek a kész deskriptorok. Ezt a memóriát teaurusznak nevezték el. Nevezhették volna – igen primitív – osztályozási rendszernek is” [18]. *Foskett* idézett megállapítása érzékelteti, hogy mi a teaurusz haszna a természetes nyelvvel szemben. Teauruszokat persze nemcsak számítógéppel összekapcsolva használhatnak; a manuálisan használt teauruszok feladata semmiben sem különbözik a gépi információkereső rendszerben használt teauruszokétól [19].

A társadalomtudományi információ feldolgozásának, tárolásának és visszakeresésének legnehezebben megoldható problémája éppen az, hogy a fontosabb fogalmakat a világnézeti és nemzeti szempontok függvényében értelmezik. A teaurusz alkalmas lehet arra, hogy elősegítse az ebből fakadó problémák megoldását: rendet teremt a szinonimák, kváziszinonimák és homonimák között, egységesíti a terminológiát, szabványosított relációszerkezet kialakításával közelíti meg a tárgykörök mélystruk-

túráját. Ezért a fogalmi és terminológiai káosztól fenyegetett társadalomtudományi információ számára mindenképpen hasznos megoldásnak mutatkozik az információkereső nyelv terminológiai rendezését biztosító tezaurusz.

Ezt az összefüggést a generatív grammatika nyelvén úgy is megfogalmazhatjuk, hogy a társadalomtudományban a nyelvhasználat terén jelenleg *nincs egységesen elfogadott kompetencia*, azaz a különböző publikációk szerzői egymástól szükségszerűen eltérő módon performálnak. Ezért van szükség a társadalomtudományi információ viszonyai között arra, hogy – Foskett szavaival élve – „olyan eszközt találjunk, amely a szakkifejezéseket a szakirodalmi szövegek környezetében valamennyi összefüggésben képes koordinálni” [20]. A Foskett által keresett eszköz a tezaurusz, amelynek funkcióját Ungváry Rudolf így fogalmazta meg: „A tezauruszokkal dolgozó információkereső nyelvekben a kompetenciát egyezményes és rögzített formában a tezaurusz és különböző használati utasításai (pl. indexelési irányelvek) képviselik, a performáció aktusa pedig a mindenkor indexelés. Az indexelés eredménye a deskriptorlánc, amely a természetes nyelv mondatának felel meg” [21].

A fentiek jól érzékeltetik azokat az előnyöket, amelyekkel a társadalomtudományi szakirodalom tezauruszal végzett indexelése és keresése járna.

Mindezzel kapcsolatban rá kell mutatni a terminológiai és információkeresési szempontok közötti különbségekre; a tezaurusz feladatköre elsősorban nem terminológiai, hanem alapvetően információkereső jellegű. A tezaurusz elkészítése nem oldja meg magának a társadalomtudományi szaknyelvnek a terminológiai problémáit, noha némileg csökkentheti a fogalmi zűrzavart is. A tezaurusz ugyanis nem terminológiai szótár, hanem az információkereső nyelv szótára. A tezauruszban feltüntetett relációknak elsősorban nem a természetes nyelv terminológiáját meghatározó funkciója van. A terminológia előírására a terminológiai szótárak valók; a tezaurusznak, illetve a benne található relációknak viszont az a szerepe, hogy elősegítsék mind a dokumentum, mind pedig a keresőkérdések indexelésekor a legáltalánosabb deskriptorok kiválasztását.

Azzal tehát, hogy a tezaurusztól az információkereső nyelv terminológiai rendjének biztosítását várjuk, korántsem azt akarjuk kijelenteni, hogy a tezauruszal közvetlenül megoldhatnánk a társadalomtudományok terminológiai problémáit, vagy valamiféle terminológiai tökélyt, egységet valósíthatnánk meg. A tezauruszban ezeket a problémákat inkább kikerülük, mégpedig azáltal, hogy nemdeskriptor–deskriptor kapcsolatokat alakítanak ki, s ezáltal a terminológiai vitatott kifejezéseket egyszerűen kiiktatják: a szóba jövő *n*-számú kifejezés közül kiválasztják a legalkalmasabbat, azt deskriptorként szerepeltetik, segítségül feltüntetnek hozzá egy sor paradigmikus relációt, és ezáltal az egész vitatható, ellentmondásos terminológiai káosz fölé emelkednek.

Persze ennek a megoldásnak is megvannak a maga sajátos korlátai. A társadalomtudományok fejlődésére is jellemző, hogy állandóan új ismeretek, ezek alapján pedig új és új fogalmak, illetve szakkifejezések keletkeznek, amelyek először a szakirodalomban jelennek meg. A változásokat a tezauruszok csak bizonyos fáziskülönbséggel képesek követni, és ezért szükség van a tezauruszok rendszeres karbantartására, szókincsük állandó kiegészítésére. Ez a karbantartás összefügg az osztályozási rendszerek stabilitása és dinamizmusa iránt támasztott igényekkel.

A stabilitás és a dinamizmus közötti ellentmondás

Az osztályozási rendszereknek két, egymásnak ellentmondó követelményt kell kielégíteniük: egyrészt szilárd belső szerkezetüknek kell lenni, másrészt követniük kell a szaknyelv változását. Erre a változásra természetesen csak bizonyos fáziskéséssel képesek. Mindenképpen illuzórikus dolog az osztályozási rendszereket örökérvényűnek tekinteni [22].

A fenti megállapítások a tezauruszokra is érvényesek. A stabilitás és dinamizmus közötti ellentmondásból indul ki F. Goodman, amikor az ERIC Tezaurusz előszavában a következőket írja: „Egyrészt tényként, másrészt pedig előnyként kell felfogni, hogy a tezaurusz csak lassan képes követni az új problémák, kutatások és tudományos eredmények során kialakuló fogalomalkotó tevékenységet. Ez tény, hiszen a kifejezésnek már bizonyos ideig szerepelnie kell a különböző tudományos közleményekben, mire észlelik és esetleg fel is veszik a tezauruszba. És előny is, hiszen senkinek sincs joga ahhoz, hogy megszabja az egyénnek, hogy milyen kifejezéseket válasszon problémái megfogalmazásához” [23]. Kim ezt a kérdést a tezauruszok szerkesztésének és karbantartásának szempontjából tárgyalja: „Két jellemző felfogást figyelhetünk meg: (a) Azt, amely az Unesco 1970-es Irányelveihez hasonlóan a tudást statikusnak tekinti és (b) azt, amely szerint „új” tudás csak alapozva, annak mintegy a növekvényeként keletkezhet. (Erről a felfogásról tanúskodnak a tezauruszok jelenlegi karbantartási módszerei is. A legtöbb információkereső tezauruszba például csak akkor vesznek fel új szakkifejezéseket, ha azok kapcsolata a tezaurusz deskriptoraival kimutatható, mintha csak azt mondanánk: – Ön csak akkor gondolkodik helyesen, ha az én fogalmaimban gondolkodik” [24].

Az „UNISIST útmutató az információkezelés szabványairól” tezaurusz-definíciójából – amely véleményem szerint az (a) felfogás a jellemző – hiányzik a változás mozzanata: „A tezauruszok olyan tárgyköri csoportokra osztott információkereső nyelvi szótárak, amelyekben a különböző szakkifejezések között többféle típusú szemantikai relációt tüntetnek fel” [25]. Ezzel szemben Ungváry definíciója kifejezi a lépéstartás szükségességét

is a fejlődéssel: „A teaurusz legáltalánosabb rendeltetését úgy fogalmazhatjuk meg, hogy a *mindenkori* szemantikai térben szereplő elemek szótárszerűen kialakított lexikonja” [26]. (Kiemelés tőlem, S. Gy.)

Szabványosítás és merevség?

A terminológiai szabványosítás nem jár-e azzal, hogy merev, lezárt rendszerek keletkeznek, amelyek dinamikus fejlesztéséhez nincsenek meg a szükséges feltételek? Ezt a kérdést S. R. Ranganathan-nak is feltették, aki a következőket válaszolta: „Amikor szabványosított terminológiáról beszélünk, ezt nem úgy kell érteni, hogy a terminológia örökre megmerevedik. A tudomány fejlődése során az új ismereteknek megfelelően új szavakat alkotunk. Az új ismerettel kapcsolatos jelentés – ahogy ennek lennie kell – változik, és előbb-utóbb elérkezik az az idő, hogy az eredetileg használt szó már nem fejezi ki a teljes jelentést. Ekkor új szóra van szükség, vagy pedig be kell vezetni olyan új szakkifejezéseket, amelyek két-három szó összetételéből keletkeznek. Mint láthatjuk, a szabványosított terminológia is módosítható, továbbfejleszthető, nem kell tehát attól tartanunk, hogy kezdeti formájában örökre megmerevedik” [27].

Szükségnek látszik néhány megjegyzést fűzni Ranganathan fenti gondolataihoz. Amikor Ranganathan arról beszél, hogy az „új ismerettel kapcsolatos jelentés változik, illetve ez a jelentés olyan bonyolulttá és újszerűvé válik, hogy az „eredetileg használt szó már nem fejezi ki a teljes jelentést”, akkor az indiai professzor tulajdonképpen igen bonyolult folyamatot körvonalaz, mégpedig az új fogalmak keletkezésének folyamatát.

Bár Ranganathan idézett fejtegetései a hagyományos osztályozási rendszerekkel és nem a teauruszokkal kapcsolatban hangzottak el, a fogalmak és a terminológia fejlődésével kapcsolatos megállapításai más területeken is figyelembe veendőek. Hasonló a helyzet I. Dahlberg analitikus fogalomelméletének [28] tanulságaival is.

Lényegében Kim is Ranganathan fenti gondolatmenetét követi, amikor a teaurusz-szerkesztés módszerével összefüggésben két utat különböztet meg: az egyik a „szavaktól a fogalmakhoz” a másik pedig „fogalmaktól a szavakhoz” vezet.

A „szavaktól a fogalmak felé” tartó eljárás az *egyediségből*, a „fogalmaktól a szavak felé” tartó eljárás pedig az *általános szférából* történő kiindulást jelenti. Kim így jellemzi a két eljárás lényegét: „... ha túlzásba vesszük a „szavaktól a fogalmakhoz” irányuló tevékenységet a „fogalmaktól a szavakhoz” irányuló tevékenységgel szemben, akkor a szógyűjtést részesítjük előnyben az áttekinthető struktúra rovására, és a rendszerben túlságosan kevés átfogó fogalmat találunk majd. Ha viszont a „fogalmaktól a szavakhoz” eljárásra helyezzük a hang-

súlyt, akkor a kelleténél nagyobb kategorizálás következtében káros méreteket ölt a fogalmi szféra behatároltsága, túl sok mesterséges, kiagyalt fogalom keletkezik. Az első esetben tehát a tárgyi elemeknek adunk a szükségesnél nagyobb szerepet, és emiatt a fogalmakat csak nagyon leegyszerűsített módon rendezhetjük, a második esetben azt kockáztatjuk, hogy a tárgyi elemek száma túlzottan csökken és az elvontság jelentősége nő meg olyan káros mértékben, hogy a fogalmi szféra szinte triviálisan leegyszerűsödik” [29]. A fentiek alapján Kim ideális megoldásként az „arany középutat” javasolja.

Minél általánosabb tehát egy fogalom, annál kevésbé van kitéve a Ranganathan által ismertetett változásoknak [30]. Az új fogalom megjelenése viszont a specifikuságot növeli.

A fentiek tanulságát úgy is megfogalmazhatjuk, hogy az elvontság, az általánosság és a stabilitás összefüggése a társadalomtudományi teauruszok relációszerkezetének kialakításánál kap jelentős szerepet, ami egyben új megvilágításba helyezi a stabilitás és a dinamizmus közötti ellentmondás fentebb már érintett jelenségét.

A relációk jelentősége

A *deszkriptorok közötti relációk meghatározása* több szempontból is nehéz a társadalomtudományi teauruszok esetében. A társadalomtudományi kifejezések eltérő értelmezése következtében véleményem szerint gyakran szinte lehetetlen a relációk egyértelmű megállapítása.

Nem a terminológiai szabványosítás problematikus mivoltáról van itt szó – többször is hangsúlyoztuk, hogy a teaurusz nem a szaknyelv terminológiai szótára –, hanem arról, hogy valószínűleg nem lehet a társadalomtudomány egészének megfelelő, minden specifikus kifejezést tartalmazó mikroteauruszt kidolgozni.

Annak érdekében, hogy életképes, gyakorlatban is jó hatásfokú teauruszokat tudjunk készíteni, mégis keresni kell annak lehetőségét, hogy biztosítani tudjuk egy bizonyos *relatív állandóságot* – márcsak anyagi megfontolásokból is –, hogy a teaurusz viszonylag *egyetemesen használható legyen*. Lehetséges-e olyan megoldást találni, amelyben a deszkriptorok közötti relációk a fenti követelményeknek megfelelnek?

A relációkról ugyanis nem mondhatunk le. A *paradigmatikus relációk maximális redukciója az adott szakterület legspecifikusabb, legaktuálisabb – azaz legnagyobb információértékű magjának* a feldolgozásáról történő lemondást jelentené, nélküle a keresőrendszer csak a triviális információk és közhelyek szintjén működne.

A fentiek részletes elemzésére azért volt szükség, mert az elmúlt évtizedben sajnos nem egy esetben figyelmen kívül hagyták a fent említett problémákat. Véleményem szerint például az Unesco, az UNIDO, az ILO és az OECD teauruszaihoz [31] – amelyekben nagyon sok

társadalomtudományi vonatkozású rész is van – túlságosan nagy reményeket fűztek, úgy véelve, hogy egyik szervezet a másik teauruszainak bizonyos részeit átvéve mentesülhet saját munkáinak jelentős hányadától. Gyakorlati tapasztalat, hogy az egymással összefüggő, illetve rokon tudományágak teauruszaiban elsősorban csak az általános és a „klasszikus” ismeretanyagot tartalmazó részek közösek, az igazán specifikus és korszerű ismeretanyagra vonatkozó információkat sohasem lehet más szakterület teauruszából átvenni. *A specifikus és korszerű ismeretanyag információinak feldolgozása olyan feladat, amelyet önállóan kell elvégezni.*

Véleményem szerint van példa olyan törekvésekre, melyek egyensúlyt keresnek az általános használhatóság és a specifikusság között. Ilyet képvisel a Riggs-féle INTERCONCEPT szótár, és az Akadémiai Könyvtár INTERMIN rendszer modellje [34]. Hasonló jellegű a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtárban a SZTÁR (Szociológiai Tájékoztató Rendszer) *kettős deskriptorlánc*. Az egyik deskriptorlánc deduktív módon, az *általánosabb fogalmakkal*, a másik pedig a lehető *legszelektívusabb fogalmakkal* jellemzi a cikk tartalmát [32]. Ilyen deskriptorláncokat csak olyan teauruszra támaszkodva lehet kialakítani, amelyben az általános fogalmak állandó szerkezetet alkotnak, és a specifikus fogalmakat képviselő kifejezéseket szabadon fel lehet használni, idővel beépítve a teaurusz relációszerkezetébe is.

Kérdések a TITT megvalósíthatóságával kapcsolatban

Kérdés tehát, hogy reálisak-e azok a tervek, amelyek célja a TITT létrehozása? Úgy tűnik, hogy a TITT túlméretezett, gigantikus teaurusz lenne, amelyben a mai helyzetnek megfelelő terminológiai káosz uralkodik és egy ilyen „össz-társadalomtudományi” óriásteaurusz deskriptorai közül gyakorlatilag csak a legáltalánosabbakat lehetne egységesen használni.

Tovább nehezíti a helyzetet, hogy még napjainkra sem alakult ki egységes nemzetközi álláspont arról, hogy milyen tudományok, tárgykörök, részterületek tartoznak a társadalomtudományok körébe. Aitchison írja erről az *International Classification TITT*-ről szóló cikksorozatában elsőként megjelent munkájában: „Bár a TITT arra hivatott, hogy a társadalomtudományok valamennyi részterületét feldolgozza, ez ideig sajnos még nem sikerült teljes mértékben tisztázni, hogy milyen részterületek tartoznak, illetve nem tartoznak a társadalomtudományokhoz (vitás tudomány pl. a pedagógia, a pszichológia, a teológia stb.) [33].

A társadalomtudományok globális meghatározása azonban nem várható egyik napról a másikra. Ez vonatkozik az egyes részterületek szakkifejezéseinek nemzetközi egységesítésére is. Ezeket az egységesítés-szabványosítási feladatokat eredményesen csakis olyan nemzetközi szakértői csoportok végezhetik el, amelyek

pontosan körülhatárolt részterületeken működnek. A részterületek terminológiai szabványosításával egyidőben kézenfekvő olyan nemzetközi terminológiai hálózat létrehozása, amelynek prototípusát véleményem szerint az INTERMIN rendszermodell képviseli [34]. Az említett terminológiai hálózatban feldolgozott szakkifejezéseket be lehetne építeni a társadalomtudományi teauruszba, valamint a teaurusz paradigmatis relációinak a kidolgozásánál tekintetbe vehetnénk a definíciókban impliciten megfogalmazott relációkat is. Itt csak utalhatunk arra, hogy az INTERMIN rendszermodelléhez hasonló alapelvre épülő INTERCONCEPT Glosszárú [35] is rejt magában ilyen lehetőségeket.

Az INTERMIN rendszermodell és az INTERCONCEPT Glosszárú olyan nemzetközi társadalomtudományi terminológiai rendszerek, amelyek meghatározott szakterületeken folyamatosan nyomon követik a szakkifejezéseket, és azokat fokozatosan bevonják a terminológiai szabványosításba. Ezek a rendszerek tehát képesek arra, hogy dinamikus kövessék az adott szakterület szóincsét, valamint arra, hogy megragadják a fogalmi összefüggéseket is. Véleményem szerint az INTERMIN rendszermodell és az INTERCONCEPT Glosszárú alkalmasak arra is, hogy stabil és egyben dinamikus változó szókészletet biztosítsanak a társadalomtudományok részterületein megszülető teauruszok számára. A TITT óriásrendszere ezzel szemben már létrehozása pillanatában túlhaladottá válnék.

Ha az INTERCONCEPT, illetve az INTERMIN keretében létrehozott terminológiai szótárak tapasztalatainak felhasználásával, esetleg ezek ki- és továbbfejlesztésével párhuzamosan az egyes részterületeken információkereső teauruszok szerkesztésére is sor kerülhetne, akkor ezek nemzetközi összekapcsolásával talán meg lehetne valósítani a TITT célkitűzéseinek egy részét.

Az INTERMIN és az INTERCONCEPT Glosszárú elkészítése több éves munkát igényel. Ha elkészültek és az egyes részterületeken bevezették őket, akkor véleményem szerint sor kerülhet a már fentebb is említett összekapcsolásra is. Az összekapcsolásra a társadalomtudományi információigények tudományközi szerepe miatt is nagy szükség volna. Elképzelhető a különböző típusú szótárak (pl. terminológiai szótár, teaurusz, osztályozási rendszerek) összekapcsolása is. Ennek alapján válhatnak időszzerű Riggsnek az integrált, számítógépesített, nemzetközi társadalomtudományi információrendszerre vonatkozó javaslatai. „Az egy- és többnyelvű szótárak, az osztályozási táblázatok, a teauruszok és a terminológiai szótárak tulajdonképpen ugyanazt az alapvető információt tartalmazták, ugyanakkor minden egyes rendszer – a maga specifikus funkciójának megfelelően – a közös alaphoz egyfajta sajátos információ többletet tesz hozzá. Olyan egyesített, számítógépesített adatbankot kell létrehozni, amely a fentebb felsorolt összes rendszer kezelésére képes [36].

Ennek az elképzelésnek a megvalósítása sem képzelhető el a közeli jövőben, de némileg reálisabbnak tűnik, mint a TITT ambíciózus, de véleményem szerint utópisztikus terve. Lényegében arról van tehát szó, hogy meg kell oldani olyan szótárak összekapcsolását, amelyeket egymástól függetlenül hoztak létre, és ezért tulajdonságaik rendszerint nagyon eltérőek. Összekapcsolásukra az átkapcsoló és a közvetítő nyelvek (melyeket összefoglalóan fordítónyelveknek nevezik) alkalmasak. Nem lenne tehát teljes a teauruszok integrációjáról felvázolt kép, ha nem foglalkoznánk a fordítónyelvek szerepével.

A fordítónyelvek szerepe a teauruszok integrációjában

A nemzetközi információcsere fejlődése többek között a különböző információkereső nyelvek kompatibilitásától függ. Ennek elérésére két fő eszköz szolgál: egyrészt a már érintett szabványosítás, másrészt pedig az egymástól eltérő információkereső nyelveket összekapcsoló fordítónyelvek alkalmazása. Az utóbbiakkal kapcsolatos kutatások összefüggnek az információkereső nyelvek kompatibilitásának vizsgálataival [37], a társadalomtudományi információkereső nyelvek összehasonlító elemzésével [38], a kompatibilitási mátrixok kidolgozásával [39], valamint a BSO (az Unesco égisze alatt kidolgozott átfogó tárgyköri osztályozás) alkalmazásának vizsgálatával [40].

Az *átkapcsoló nyelv* (switching language) E. J. Coates szerint arra való, hogy egy A típusú információkereső nyelven tárolt információt B típusú információkereső nyelven is információvesztés nélkül vissza lehessen keresni [41].

A teauruszok integrálására alkalmas fordítónyelvek másik fajtája a *közvetítő nyelv* (intermediary language). Egy ilyen nyelv szótára az Intermediate Lexicon, amelynek kifejlesztését a Marseilles-i Egyetemen kezdték el, és az angol Polytechnic of North London, School of Librarianship kutatásai keretében fejezték be [42]. Aitchison az Intermediate Lexicon tapasztalatai alapján kifejti, hogy ha a fordítónyelv szélesebb, mint a lefordítandó nyelv, szükségszerűen információvesztés következik be, hiszen ilyen körülmények között a fordítónyelv nem képes megragadni a lefordítandó nyelv specifikus információtartalmát [43]. A közvetítő nyelvek mindig szélesebbek, átfogóbbak, mint a közvetítendő nyelv, ezért alkalmazásukkor – szemben az átkapcsoló nyelvekkel – az információvesztés elkerülhetetlen.

Az Intermediate Lexicon viszonylag már régen levont tanulságai még ma is érvényesek és aktuálisak. Ezek figyelmen kívül hagyása súlyos kudarcokhoz vezet. Érdemes megemlíteni a többnyelvű környezetben alkalmazott vezérnyelvvél kapcsolatos tapasztalatokat is, amelyeket Ungváry a következő módon foglal össze:

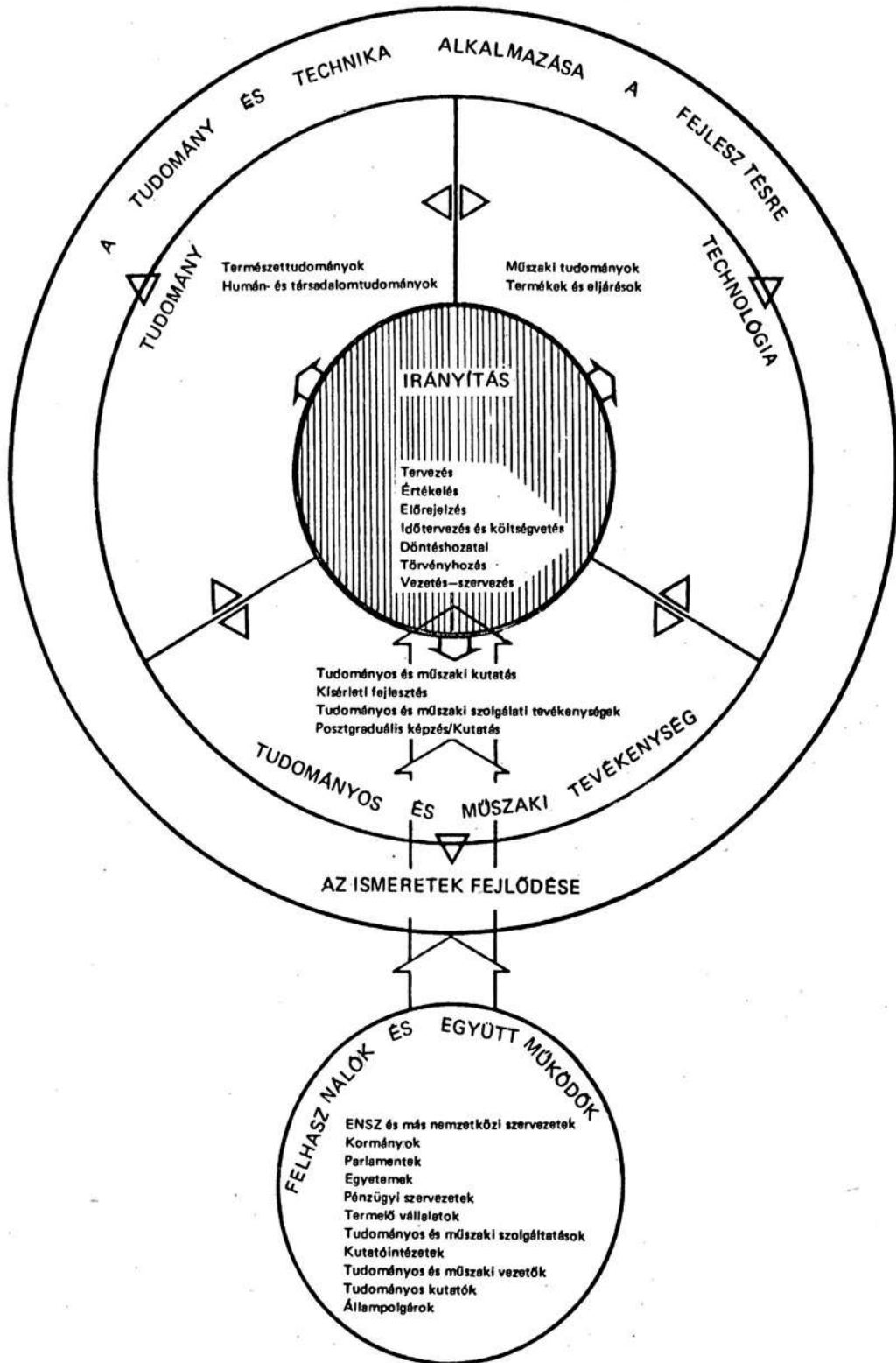
„... kiderült, hogy a bázis- vagy vezérnyelv szerepének sokkal nagyobb volt a jelentősége, amint át kell térni a kétnyelvű környezetből a többnyelvű környezetbe. Míg a kétnyelvű környezetben mindegy volt, hogy az adott nyelve közül melyiket választják vezérnyelvének, addig többnyelvű körülmények között rendkívül hátrányosan hatott, ha a vezérnyelv a résztvevő nyelvek közül nem a legfejlettebb volt, azaz nem rendelkezett a legnagyobb és az adott szakterületen a legbonyolultabb szókincssel. A két- és többnyelvűség közötti különbségek hátterében minden jel szerint az áll, hogy a többnyelvű teauruszoktól a közvetítőrendszer szerepe elválaszthatatlan, míg kétnyelvű teaurusz esetében közvetítőnyelvre – legalább is látszólag – nincs szükség” [44].

Tanulságosak H. H. Neville eredményei, amelyek egyaránt alkalmazhatók mind az egy-, mind pedig a többnyelvű teauruszok összeegyeztetésére.

Az ugyanarra a szakterületre vonatkozó egynyelvű teauruszok összeegyeztetésének módszereit kutatva Neville [45] abból indult ki, hogy az azonos fogalmaknak (függetlenül attól, hogy milyen kifejezéssel jelölik az egyes teauruszokban) ugyanazt a *kódszámot* kell adni. A teauruszok egyeztetésére lényegében olyan kódszámokat alakítanak ki, amelyek egyformán jelölik minden teauruszban az azonos fogalmat, és egyben utalnak arra, hogy ezek milyen általánosabb fogalom alá tartoznak. Az egyeztetési eljárás alapja tehát a tárgyszavak jelentésének feltárása és ezek kódolása. Az eljárást bármelyik teauruszsal elkezdhetjük: fogalmait kódoljuk, majd ugyanezekkel a kódokkal látjuk el a soron következő második teaurusz megfelelő fogalmait is, és így tovább. A fenti eljárás persze nem mentes a problémáktól. Neville összesen 11 problémátípust sorol fel, és ugyancsak 11 megoldást dolgoz ki elhárításukra.

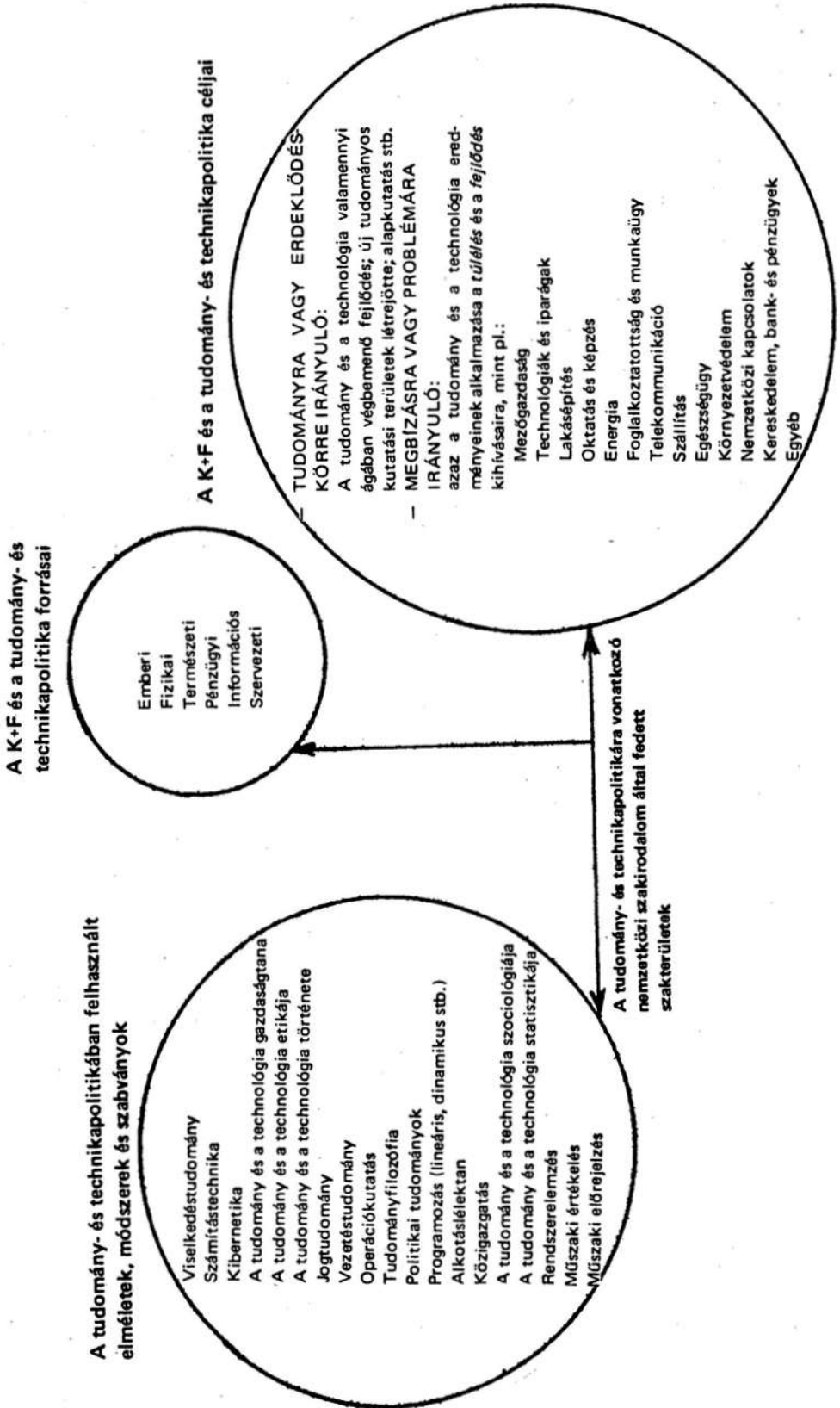
A 11 eseten kívül a Neville-féle eljárás általános ismérveként még meg kell említeni azt is, hogy a teauruszok egyeztetésére kidolgozott fordítókódok – a reprezentált fogalmakkal és utalásokkal együtt – felfoghatók „közvetítő teaurusznak” is.

Felmerülhet tehát az az eldöntés, hogy a Neville-féle teaurusz-egyeztetés során kapott „közvetítő teaurusz” képviselhetné a TITT megoldását is. Egyrészt, mert az eljárással elvben korlátlan számú teaurusz egyeztetése elvégezhető. Másrészt pedig, mert nemzetközi rendszerről lévén szó, a „közvetítő teauruszt” alkotó fordítókódok kiküszöbölnék a nyelvi korlátokat. Rendkívül óvatossá kell azonban lennünk a rendszer gyakorlati alkalmazásával, mindenekelőtt az *indexelés szempontjából*. A fordítókódok alkalmazásával kapcsolatban jelenleg számos egymásnak ellentmondó nézet uralkodik. Érdemes idézni például Ungváry véleményét: „Ezek a fordítókódok valójában csak közvetítő elemek, s ezért nem automatizált körülmények között nincs értelmük; nem arra valók ugyanis, hogy velük indexeljenek (mint ahogy az univerzális grammatika mélystruktúrái vagy a

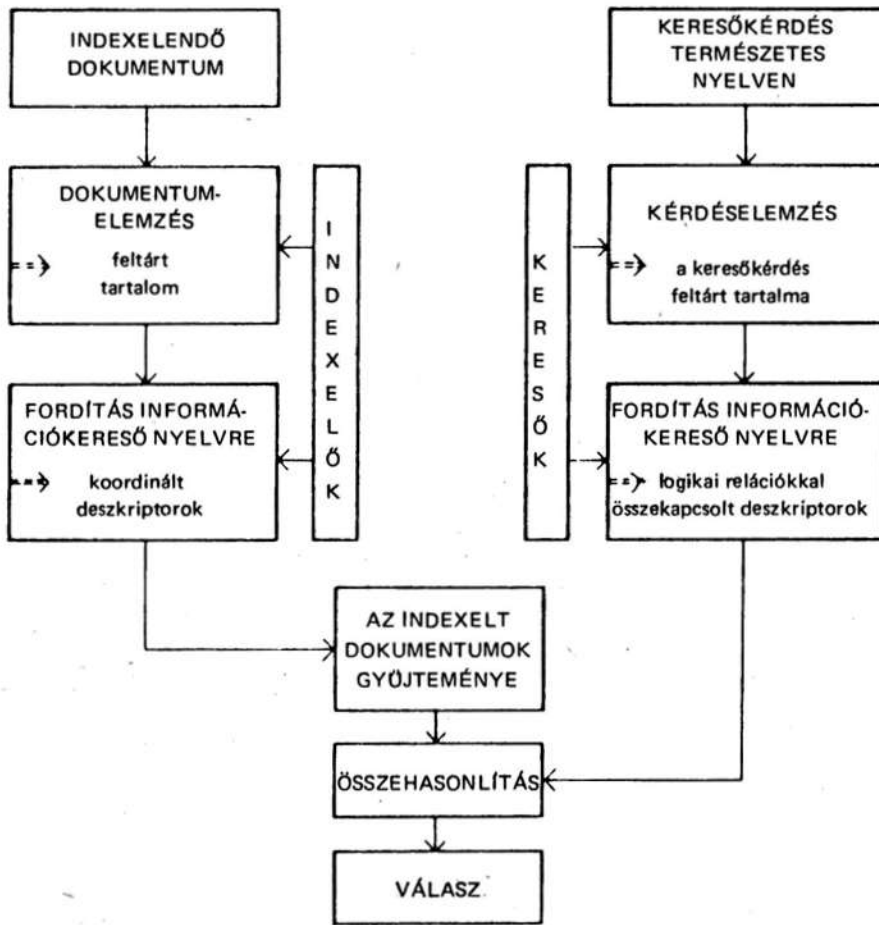

2. ábra A SPINES teaurusz fogalmi köre – A SPINES rendszer felhasználói

A tudomány- és technikapolitikához tartoznak mindazok a nemzeti K+F irányítási tevékenységek, amelyek összhangban vannak a társadalmi célokkal. A nemzeti K+F magában foglalja az adott ország rendelkezésére álló tudomány- és technikapolitika összességét, amit új tudományos ismeretek felfedezésére, elsajátítására, illetve gyakorlati alkalmazásának előmozdítására fordítanak.

3. ábra A tudomány- és technikapolitika információkereső modellje

4. ábra A teaurusz felhasználása a dokumentumfeldolgozásban

A SPINES teaurusz csúcs-gráfján (1. ábra) azonnal szembetűnik a különböző társadalomtudományi (és természettudományi) szakterületek közötti összefüggésnek bonyolult szövevénye. Ennek megfelelően dolgozták ki a teaurusz finomabb relációszerkezetét is.

Fentebb már utaltunk Dahlberg fogalomelemzési elméletére, illetve az ezzel kapcsolatos definíciókra [48], amelyeknek fontos vonatkozásai vannak a társadalomtudományi információ osztályozásméleti problémáival kapcsolatban is. Ehhez a problematikához a gyakorlatban történő alkalmazás oldaláról a részterületek közötti összefüggésekkel párhuzamosan fokozott figyelmet szenteltek a teaurusz felhasználási körének felmérésére (2. ábra). Az általuk használt fogalmaknak nyilván összhangban kell lenniük a teaurusz fogalmaival.

A funkcionális–strukturális egység példája a SPINES teaurusznak a műszaki–tudományos szervezésre vonatkozó információkereső modellje (3. ábra). Ez a modell még az előző ábránál is jobban szemlélteti a teaurusz szerkesztésének interdiszciplináris szempontjait.

A SPINES teaurusz dokumentációs szerepéből (4. ábra) is következik, hogy az *indexelő* és *kereső műveletek* elvégzését is összehangolják az interdiszciplináris követelményekkel.

A TIT-ről szólva elengedhetetlen utalni arra, hogy a MISON (Mezdunarodnaa informacionnaa sistema po obsestvennym naukam) keretében is komoly erőfeszítéseket tesznek az információkereső nyelvek integrációjának megvalósítására [49]. Ezek részletes ismertetése, elemző értékelése azonban külön tanulmányt érdemel.

Következtetés

A társadalomtudományokban nemzeti és nemzetközi szinten uralkodó fogalmi–terminológiai ellentmondások, valamint a társadalomtudományok egységes meghatározásának hiánya olyan tényezők, melyek máról-holnapra

nem szűnnek meg, s ezért a TITT megalkotása rendkívül lassúnak ígérkezik, melyet várhatóan számos más tényező is hátráltat. A teaurusz stabilitása és dinamizmusa között jelenleg aligha oldható fel az ellentmondás, és több fogalomelméleti kérdés sincs még kellően tisztázva. Ezért a többnyelvű integrált társadalomtudományi teaurusz várhatóan már megalkotásának pillanatában elavult lenne. Túlméretezettsége következtében a gyakorlati alkalmazhatósága amúgy is kétségbe vonható.

Egy ilyen óriásteaurusz készítése helyett előnyösebb speciális teauruszokat készíteni, és szókészletük kialakításához felhasználni különféle terminológiai szótárak szakkifejezéseit (pl. a Riggs-féle INTERCONCEPT Glosszáriumot stb.). A terminológiai szótárakban egyértelműen definiált szakkifejezések szerepelnek, melyek dinamikusan fejlődő, aktuálisabb ismeretanyagokra vonatkoznak. A terminológiai tevékenység nemzetközileg összehangoltan folyik, figyelembe veszi a nemzetközi integráció szükségleteit.

A különböző szűkebb szakterületeken készült teauruszok összekapcsolása ma még sajnos igen bonyolult és nehéz feladat. A Riggs-féle integrált, számítógépesített terminológiai adatbank a későbbiekben sok segítséget nyújthat ehhez az összekapcsoláshoz, mert ezt az interdiszciplináris követelményeknek megfelelően alakítják ki.

Az interdiszciplináris szükségletek kielégítését azonban nem lehet kizárólag az egyes teauruszok összekapcsolásával biztosítani: már az egyes teauruszok szerkesztésekor figyelembe kell venni az interdiszciplináris igényeket.

Hivatkozások és jegyzetek

1. International Conference on Information and Documentation in the Social Sciences. Moscow, June, 1977. Papers of the International Conference on Information and Documentation in the Social Sciences. Paris-Moscow, 1977. ECCRDSS-ISSC, Unesco.
2. SOMERS, H. L.: Observations on standards and guidelines concerning thesaurus construction = International Classification, 8. köt. 2. sz. 1981. p. 69-74.
UNGVÁRY R.: A Magyarországon készülő teauruszok a nemzetközi szabványosítás tükrében = Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 30. köt. 8-9. sz. 1983. p. 328-329.
3. UNESCO Consultative Meeting on the Establishment of an Integrated Thesaurus of the Social Sciences. Paris, 9-11 June 1980. (SS/CS/26/80)
4. KROMMER-BENZ, M.: Bibliography of mono- and multilingual vocabularies and thesauri in the social sciences. Prepared for Unesco Division for the International Development of Social Sciences. Vienna, Infoterm, 1981.
5. Bibliography of mono- and multilingual vocabularies, thesauri, subject headings and classification schemes in the social sciences. Prepared by the Aslib Library in collaboration with J. Aitchison and G. G. Allen. Paris, Unesco, 1982. 101 p. (Reports and papers in the social sciences, 54.)
6. AITCHISON, J.: UNESCO Thesaurus: a structured list of descriptors for indexing and retrieving literature in the fields of education, science, social science, culture and communications. Paris, Unesco, 1970.
7. AITCHISON, J.: Integration of thesauri in the social sciences = International Classification, 8. köt. 2. sz. 1981. p. 75.
8. SAGER, J. C.-SOMERS, H. L.-McNAUGHT, J.: Thesaurus-integration in the social sciences. Part I. Comparison of thesauri = International Classification, 8. köt. 2. sz. 1981. p. 133-138. Part II. Stages towards integration = International Classification, 9. köt. 1. sz. 1982. p. 19-26.
9. WHITELOCK, P. C.: A descriptor bank of social science terms = International Classification, 9. köt. 3. sz. 1982. p. 145-151.
10. HOGEWEG de HAART, H. P.: Characteristics of social science information: a selected review of the literature. Budapest, FID Studies in Social Science, 1981. 82 p. (FID Publications, 606.)
11. SKELTON, B.: Scientists and social scientists as information users: a comparison of results of science user studies with the investigation into information requirements of the social sciences = Journal of Librarianship, 5. köt. 2. sz. 1973. p. 138-156.
SKELTON, B.: Comparison of results of science user studies with investigation into information requirements of the social sciences. Bath, Bath University Library, 1971. 44 p.
12. Meeting of Experts on the Problems and Strategies of Incorporating the Social Sciences into the World Science Information System (UNISIST). 24-28 June 1974. Final report and recommendations. (SCH-74/ CONF. 609/20)
13. RIGGS, F. W.: INTERCONCEPT Report. A new paradigm for solving the terminology problems of the social sciences. Paris, Unesco, 1981. 49 p. (Reports and papers in the social sciences, 47.)
14. Precise terminology means better communication. In: Community organization 1960. New York, Columbia University Press, 1960. p. 22-41.
15. MacGREGOR, A.: The UK Pattern of information and documentation in the social sciences. Ld. 1. jegyzetünket, p. 273.
16. HORVÁTH T.-VARGA D.: Információs teauruszok. Budapest, Népművelési Propaganda Iroda, 1977. 80 p. [p. 11.]
17. KIM, C.: Theoretical foundations of thesaurus construction and some methodological considerations for thesaurus-up-dating = Journal of ASIS, 24. köt. 2. sz. 1973. p. 151-152.
18. FOSKETT, D. J.: Classification and indexing in the social sciences. 2. kiad. London, Butterworths, 1974. 106 p.

19. A teauruszok hagyományos, nem számítógéppel történő szerkesztésének ma is nagy jelentősége van, ezt jól kiemeli a következő kézikönyv is:
GEE, R. D.–TOWNLEY, H. M.: Thesaurus-making. Grown your own word-stock. London, André Deutsche, 1980. 206 p.
20. Ld. 18. jegyzetünket, p. 34.
21. UNGVÁRY R.: Teaurusz-technológia. Az információkereső teauruszok készítésének folyamata. Budapest, Népművelési és Propaganda Iroda, 1979. 159 p.
22. BABICZKY, B.: Bevezetés a könyvtári osztályozás elméletébe és gyakorlatába. Budapest, Tankönyvkiadó, 1978. p. 12.
23. GOODMAN, F.: The role and function of the thesaurus in education. In: Thesaurus of RIC descriptors. New York, Macmillan Information, XX. p.
24. Ld. 17. jegyzetünket, p. 153.
25. UNISIST Guide to standards for information handling. Prep. by the UNISIST Working Group on Bibliographic Data Interchange. Comp. by E. Vajda. Paris, Unesco, 1980. 41 p.
26. Ld. 21. jegyzetünket, 92 p.
27. RANGANATHAN, S. R.: The colon classification. [Szerk.] Graduate School of Library Service, Rutgers, the State University. New Brunswick, N. J., 1965. p. 281–282. (Rutgers series on systems for the intellectual organization of information, 4. köt.)
28. Ld. elsősorban I. Dahlberg kategóriáit és alkategóriáit, az ezekre alapozott osztályozási rendszermodellt, valamint az analitikus fogalomosztályozás során kiépített hierarchialánc vizsgálatából eredő konklúziókat a következő cikkekben:
DAHLBERG, I.: A referent-oriented analytical concept-theory for INTERCONCEPT = International Classification, 5. köt. 3. sz. 1978. p. 142–151.
DAHLBERG, I.: Conceptual definitions for INTERCONCEPT = International Classification, 8. köt. 1. sz. 1981. p. 16–22.
29. Ld. 17. jegyzetünket, p. 152.
30. Ld. 28. jegyzetünket.
31. PARADIC, B. de [et al.]: SPINES thesaurus: a controlled and structured vocabulary of science and technology for policy-making, management and development. Paris, Unesco, 1976.
International Labour Office: ILO Thesaurus. 2. kiad. Geneva, ILO, 1978. 223 p.
VIET, J.: Macrothesaurus: liste de principaux descripteurs relatifs au développement économique et social. (Macrothesaurus for information processing in the field of economic and social development.) 2. kiad. Paris, OECD, 1972. 222 p.
VIET, J.: Thesaurus of industrial development terms. New York, UNIDO, 1976. XI. 151 p.
VIET, J.: Macrothesaurus for information processing in the field of economics and social development. New English ed. Paris, OECD, 1978. XIII. 438 p.
Ld. 6. jegyzetünket.
32. A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár által kiépítendő Szociológiai Tájékoztatói Rendszer vázlatos ismertetése. Előterjesztés a Társadalomtudományi Információs Munkabizottság számára. Budapest, 1982. 2 p.
33. Ld. 7. jegyzetünket, p. 75.
34. MOLNÁR I.–RÓZSA Gy.: A nemzetközi társadalomtudományi terminológiai hálózat (INTERMIN) rendszermodelljének létrehozása = Könyvtári Figyelő, 28. köt. 1. sz. 1982. p. 63–68.
MOLNÁR I.–RÓZSA Gy.: Establishing the INTERMIN system model within the UNESCO-INTERCONCEPT framework. The CONTA Conference. Proceedings of the Conference on Conceptual and Terminological Analysis of the Social Sciences, Bielefeld, 24–27. May, 1981. Frankfurt, INDEKS Verlag, 1982. p. 277–281.
35. Ld. 13. jegyzetünket.
36. RIGGS, F. W.: The CONTA Conference. The CONTA ... ld. 34. jegyzetünk 2. tételét, p. XI.
37. DAHLBERG, I.: Towards the establishment of compatibility between indexing languages = International Classification, 8. köt. 2. sz. 1981. p. 86–91.
38. MEYRIAT, J.: Evaluation of information languages in the social sciences = The CONTA ... ld. 34. jegyzetünk 2. tételét, p. 182–184.
MEYRIAT, J.: Social science information languages: a comparative analysis = International Classification, 7. köt. 2. sz. 1980. p. 60–65.
39. SAGER, J. C. et al.: Guidelines for the establishment of comparison and compatibility matrices between thesauri in the social sciences, submitted to the UNESCO Division for the International Development of Social Sciences. Manchester, University of Manchester, Institute of Science and Technology, 1981.
40. DAHLBERG, I.: The Broad System of Ordering (BSO) as a basis for an integrated social science thesaurus? = International Classification. 7. köt. 2. sz. 1980. p. 66–72.
41. COATES, E. J.: Switching languages for indexing = Journal of Documentation, 26. köt. 2. sz. 1970. p. 102–110.
42. GARDIN, N.: The Intermediate Lexicon: a new step towards international cooperation in scientific and technical information = UNESCO Bulletin for Libraries, 23. köt. 2. sz. 1969. p. 58–63.
HORSNELL, V.: Intermediate Lexicon for Information Science: a feasibility study. London, Polytechnic of North London, School of Librarianship, 1974.
HORSNELL, V.–MERRET, A.: Intermediate Lexicon research project, phase 2. London, Polytechnic of North London, School of Librarianship, 1978.
43. Ld. 7. jegyzetünket, p. 75.
44. Ld. 2. jegyzetünk 2. tételét, p. 326.
45. NEVILLE, H. H.: Feasibility study of a scheme for reconciling thesauri covering a common subject = Journal of Documentation, 26. köt. 4. sz. 1970. p. 313–336.
46. Ld. 2. jegyzetünk 2. tételét, p. 326.
47. Ld. 33. jegyzetünket, 1. tétel.
48. Ld. 28. jegyzetünket.
49. VILENSKÁÁ, S. K.: Lingvističeskoe obespečenie sistemy informacii po obšestvennym naukam = Sovetskoe Bibliotekovedenie, 2. sz. 1979. p. 36–49.

SEBESTYÉN György: A többnyelvű integrált tezauszok kilátásai a társadalomtudományokban

A társadalomtudományokban nemzeti és nemzetközi szinten uralkodó fogalmi–terminológiai ellentmondások, valamint a társadalomtudományok egységes meghatározásának hiánya olyan tényezők, melyeknek következtében a többnyelvű integrált társadalomtudományi tezauszok megalkotása rendkívül lassúnak ígérkezik. Előnyösebb speciális tezauszokat készíteni különféle terminológiai szótárak szak kifejezéseinek felhasználásával, figyelembe véve az interdiszciplináris igényeket is.

* * *

ШЕБЕШТЕН, Дь.: Будущее многоязычных интегральных тезаурусов в области общественных наук

Терминологические противоречия, господствующие в национальных и международных масштабах, а также отсутствие единого определения общественных наук являются такими факторами, в результате которых создание многоязычных интегральных тезаурусов намечается чрезвычайно медленным процессом. Предпочтительнее создавать специальные тезаурусы с использованием специальной терминологии, имеющейся в различных терминологических словарях, учитывая и interdisciplinaryные потребности.

SEBESTYÉN, Gy.: Perspectives of multilingual integrated thesauri in social sciences

The contradictions at national and international level in the concepts and terminology of social sciences as well as the lack of their uniform determination are factors hindering the establishment of multilingual integrated thesauri in social sciences. Consequently, the author advocates the development of special thesauri using the terms of different glossaries, taking into account interdisciplinary requirements as well.

* * *

SEBESTYÉN, Gy.: Aussichten für die Entwicklung mehrsprachiger integrierter Thesauri auf dem Gebiete der Gesellschaftswissenschaften

Die auf nationaler und internationaler Ebene bestehenden Widersprüche hinsichtlich der Begriffe und der Terminologie, sowie ein Fehlen einheitlicher Definitionen in den Gesellschaftswissenschaften sind Faktoren, denen zufolge die Entwicklung mehrsprachiger integrierter Thesauri auf dem Gebiete der Gesellschaftswissenschaften nicht schnell zu erwarten ist. Es erscheint günstiger – unger Verwendung der Fachausdrücke verschiedener terminologischer Wörterbücher – auch die interdisziplinären Ansprüche berücksichtigende spezielle Thesauri anzufertigen.